

(המשך מעמוד 21)

לם ושגרם לדיכאון תהימי בקרב ממשלת הליכוד והעיתונות המגויסת בישראל:

הצהרת ואנס-גרומיקו. והיא הצהרת-כוונות משותפת האומרת ששתי המעצמות ישתפו פעולה כדי להפיץ על להץ על ישראל ועל אש"ף כאחד. ישראל נדרשת לקבל את אש"ף ב'נבזה' ובסופו של דבר תוכרחה להשלים עם כ"י נון מדינה פלסטינית בגדה וברצועה. אש"ף יוכרחה להשלים עם מצב של ד"י קיום ישראל-פלסטיני, המבוסס על הכרה הדדית.

לשם כך כוללת ההצהרה שלושה עקרונות מרכזיים, הקשורים זה בזה:

● שלום אמיתי, ברוח הדרישות של ישראל, עד כדי נורמליזציה גמורה של היחסים בין ישראל והערבים. והיא צפרדע שערצאפת נדרש לבלעז.

● שיתוף נציגות פלסטינית ב'נבזה. הכוונה היא בכירור לאש"ף, אף כי השם לא הוזכר, לפי דרישת האמריקאים. ● הכרה בזכויות החוקיות של העם הפלסטיני — נוסחה המקובלת כיום כי מכוונת להקמת מדינה פלסטינית ברצועה ובגדה.

אלה הן שתי הצפרדעים שבגין נדרש לבלוע.

יש רק הבדל קטן אחד בין הצדדים: עראפאת כבר הסכים חלקית להצעה, בגין מתנגד לה לחלוטין.

סכין בגב?

חוקי-הארץ לא עוררה ההצהרה האמריקאית-סובייטית התרגשות רבה. משתתפי הסמינר על "השלום והפלסטיניזם" בלונדון, שכללו כמאה מטובי הפלסטינים הים לענייני המרחב (ראה עמודים 26-27) קיבלו את הידיעה בשעת כינוסם, ואיש לא ראה בה מיפנה היסטורי. היא היתה, בעיניהם, לכל היותר צעד קטן נוסף לקראת הפלסטיניזם. אנשי אש"ף, שהשתתפו בכנס, לא התרגשו.

המשתתפים הישראליים בסמינר הותפעו ע"י שיתוף היום ארצה. להיווכח שבארץ נחשבה ההצהרה בהיסטוריה של גבלה בפאניקה, כאילו נעצה ארצות-הברית סכין בגבה של ישראל. תגובותיהם של עסקני האפוזיציה, לא פחות

פתו לחשוב שיש בכך עניין אישי, שקארטר נפל בשבי בגין, שהוקסם על-ידו. אך הסיבה היתה הרבה יותר פרוזאית. בחירת בגין כטרפה את קלפיו של קארטר. מדיניותו עלתה על שירטון. קארטר השש שמא יאשימו אותו בפשיטת-רגל, בייחוד לאור חלקו שלו בהפלת רבין. לכן היה קארטר מעוניין להעמיד פנים כאילו לא השתנה דבר, ושאלו, להיפך, חל שיפור. שיקול שני היה, אולי, חשוב עוד יותר. קארטר לא ידע דבר על בגין. כמו רוב מעצבי המדיניות בארצות-הברית ובאירופה, היתה דעתו הראשונה כי בגין הוא דמגוג ימני, שהשתמש ברגשות הלאומיים ניים של האספסוף כדי להגיע לשלטון. כפי שאמר מדינאי אירופי בכיר: "אנחנו מכירים הדמגוגים כאלה. אחרי שהם מגייסים עים לשלטון, הם משנים את הטון. הם שוכחים את נאומיהם הקנאים, ומשלימים עם המציאות. ניכסון רדף-הקומוניסטים עשה דאגטט עם ברית-המועצות וכונן יחד סים עם סין, דה-גול האולטרה-לאומני הוציא את צרפת מאלג'יריה. בגין יעשה את אותו הדבר. לכן אסור לעשות לו פרובוקציות. אסור לדחוק אותו לפינה. צרכים לפייס אותו, לקבל אותו יפה, להנחיק לו. כך הוא יתרכך".

האירופים קיבלו דיעה זו, וסידרו לבגין את ההזמנות לרומניה ולבריטניה. קארטר החליט אף הוא למצות שיטה זו, ולתעניק לבגין את קבלת-הפנים הייחודית ביותר. אולם בשבועות שלאחר מכן נאלץ היה קארטר להסיק שהיתה זאת טעות טאקי טיית חמורה. בגין ניצל את קבלת-הפנים עד קצה גבול היכולת. הוא דיבר על "היחסים החמים" ועל "הקירבה האישית" שנוצרו בינו ובין קארטר. בעזרת העיתון נת המגויסת, העמדת לרשותו, שיכנע את דעת-הקהל הישראלית שהוא נחל ניצחון אישי כביר, ובכך חיטל את הפיקד פוקים והחששות שכירסו בלב רבים למחרת הבחירות.

גם את יהודי ארצות-הברית כבש בגין בשיטה זו. היהודים, שחששו פן תביא בחירת בגין לעימות אמריקאי-ישראלי שיעמיד אותם במצב בלתי-אפשרי, הת מוגנו מרוב הקלה כאשר נסתבר להם ש קארטר הוקסם על-ידי ראש-הממשלה הישראלי החזש.

אולם רק כסיל יכול היה להאמין כי מדיניותה של מעצמה כבירה, בעלת

גם לגבי ידיד קרוב. מי שמתייחס למי לים כאלה ברצינות, נוחל אכזבה מהירה. אין הן אלא מטבעות-לשון שיגרת-חית. נראה כי לא בגין ולא דעת-הקהל שטר פתי-המוח הבינו את המטיב-בציה של קארטר, ואת חוסר-התוכן של המחמאות. לא רק קוראי עיתוני-הערב, אלא גם אנשים רציניים החלו מאמינים כי בין קארטר ובגין הושגה תמימות-דעים כלשהי.

מה שקרה השבוע סילק אשלייה זו — גרם על כן להלם, שאין לו סיבה.

יש לנו אינטרס לאומי היוני בשלום שיקום בסופו של דבר במזרח-התיכון, אמר קארטר השבוע, במסיבת-העיתונאים שלו. מאז עלתה לשלטון התבססה גישתו לענייני המרחב על דו"ח מכון ברוקיןגט, שמחבריו הפכו פקידים בכירים בממשלתו. דו"ח זה קורא בפירוש לשילוב הפלסטינים במאמצי השלום, לוקח בחשבון את הקמתה של מדינת פלסטינית ו"מתח את הדלת לפני אש"ף.

קארטר עצמו דיבר על יעדיו אלה פעמיים רבות. דיבוריו על "מולדת פלסטינית", הסכמתו להיכנס בדרישה עם אש"ף אם זה יקבל את החלטת 242 תוך הסתייגות מן הסעיף הנוגע ל"פליטים" (ש"י אינו מוכיר את העם הפלסטיני וזכויותיו) — כל אלה היו סימנים ברורים של כיוון מדיניותו.

השבוע, בהצהרת ואנס-גרומיקו, פסע קארטר צעד קטן נוסף קדימה, באותה דרך, תמורת צעד סובייטי בכיוון זהה. קארטר הרחיק לכת יותר מקודם לכן, בהכירו ב"זכויות החוקיות של העם הפלסטיני" ובצורך להביא ל'נבזה את "נציגי העם הפלסטיני". תמורת זאת הסכימו הסובייטים שיש להגיע ל"יחסי שלום נורמליים" — נוסחה מרחיקת-לכת, ש"י אינה מופיעה בהחלטה 242 — ולא עמדו על איזכור מפורש של אש"ף.

וזהו מעין עסקת-חליפה. ארצות-הברית לא היתה צריכה לקבל את הסכמתה של ממשלת ישראל לכך, גם לא להלכה, אחרי שמנחם בגין עצמו פטר אותה מן הצורך הזה בעת ביקורו, כאשר ויתר על "התייחסות המוקדם של העמדות". הדבר ניראה אז כהישג גדול של בגין. עכשיו ברור כי היתה זאת מלכודת לעצמו. כפי שגיבאו משקיפים מפוכחים כבר אז, נבואות אלה טבעו אז בהמולת ההערר צה של עיתונאי-הצר.

מוקשי-זעל

תכן כי קארטר היה מתחשב קצת יותר בצרכיו האישיים של בגין, אל-מלא היה נרגז עד למעמקי נפשו ביגלל פרשת ההתנחלויות. בעיני קארטר, כל התנחלות היא סטיית רתלתי לה, חבלה מכוונת במדיניותו. מכיוון שסינוס ועידת-ל'נבזה השנה היא צורך חיוני לממשלתו, הוקקה להישג מדיני כלשהו, הרי כל מוקש בדרך ל'נבזה פוגע בו אישית. כל התנחלות היא מוקשי-זעל ברכיו.

קארטר אינו יכול להאמין אף לרגע שגושי-אמונים מורד באמת בבגין. כל הפרשה נראית כהצגה מביימת מטעם בגין — בדיוק כמו ההתחממות הדיפלומטית של דיון. בגין ודיין עצמם סיפקו בשבוע שעבר הוכחה לאמריקאים כי הם מנסים להערים על קארטר.

מתנחלי שומרון בסוכה במחנה צה"ל מוקש בדרך לד'נבה

אתגובות השילטון, גבלו בגיחוך. מה מקורה של התרגשות סוערת זו? במידה רבה, היא נובעת ממסע-הר"י מום שערבה העיתונות הישראלית לפני שלושה חודשים לביקור האמריקאי של מנחם בגין, בעזרתם האדיבה של בגין וקארטר עצמם.

קארטר פרש אז את השטיח האדום לרגלי בגין, קיבל אותו בכבוד-מלכים. אחרי שתי-הלחי שהעניק קארטר ליצחק רבין, באביב השנה, נראתה החמימות ש"י בה נתקבל בגין בקיץ כהתחלה של רומן פוליטי.

אז תמהו רבים מה הביא את קארטר להפגנה כזו של אהדה לבגין. היו שהתיי

סגן שר-הפיטחון ציפורי מקדם את פני המתנחלים טטירת-לחי לקארטר

אנשי גוש אמונים הגישו ערב חג הסוכות לבגין את השטר שחתם עליו לפר"ע. הם תבעו ממנו, בצורה הברוטלית ביותר, לממש את הבטחתו להחזיר להם את הנחל, "בכל שטחי ארץ-ישראל". תח נוגיו של בגין, בהם ניסה להבהיר להם כי זו השעה הפחות מתאימה לאישור ההתנחלויות וכי כל התנחלות בימים אלה תראה כהתגרות מפורשת בקארטר, נפלו על אוזניים אטומות.

לע רקע זה נולד אחד ממבצעי ההור"נאה הגדולים ביותר של ממשלת בגין. הרעיון היה כולו של משה דיין. בדיווחיו מארצות-הברית הוא היטעה את בגין להאמיני כי אם ההתנחלויות החדשות יישאו אופי צבאי למחצה, משהו בדומה להיאחזות הנח"ל, ייאלץ קארטר להשלים עימן. הפיתרון של דיין היה אופייני לו: להל"ביש את אנשי גוש אמונים במדים, לחיי"לם על נשיהם וטפם ולאפשר להם להת"נחל במסווה של היאחזויות חצי צבאיות. המתנחלים ראו בהצעה לחיילם פגיעה בתדמיתם. "זה קרקס", התבטאו כמה מהם. אבל בפגישה נוספת עם שר-החוקלאות אריאל שרון, הציג בפניהם אריק אפר שרות אחת בלבד, אותה הציג כהחלטת הממשלה: לחיילם ולהושיבם באופן ארעי במחנות צה"ל בשומרון, עד שיתאפשר להעבירם ליישובי הקבע שלהם.

החלטה זו עוררה את זעמו של שר-הפיטחון עזר וייצמן, שלא נועצו בו כלל בעניין הנוגע לשירות לתחום משרדו. כל הרעיון נראה לו כשטות מגוחכת, המבונה את צה"ל והוא הצטרף לאנשי גוש אמור נים בהתנגדותם לחיול. כך נולד הפיתרון של היועץ המיש"פטי לממשלה, הפרופסור אהרון ברק ש"מצא פשרה: המתנחלים ישוכנו במחנות צה"ל בשומרון לא כחיילים, אלא כמעמד של "עובדים בשליחות הצבא". כעבור ימים מיספר כבר התנחלו, "העובדים בשר ליחות הצבא" במחנה שומרון של צה"ל. גרעניים נוספים ציפו לתורם. אלא שבהחלטתה זו רימתה ממשלת יש"ראל רק את עצמה, לא את האמריקאים. נוכח מדיניות ההתנחלות של בגין נפל גם המחסום האחרון של ההתשובות בישראל.

דברי-זעם

אחרי הסערה ההיסטרית שקמה בישראל, שהפגיעה את האמריקאים בעוצמתה, עשה הנשיא קארטר מאמץ מכונן להרגיע את הרוחות על-ידי דברי-זעם. אולם למעשה לא שינו דברי הנשיא בעצרת האו"ם דבר.

דוברים ישראליים ניסו להעמיד פנים כאילו חל שינוי, מאחר שהנשיא, לא דיבר מאז חודש מארס בצורה כה מפר"טת על מהות השלום. בטענה זו אין ממש — ההודעה האמריקאית-סובייטית דיב"רה בפירוש על "היחסי-שלום נורמליים" — הגדרה מרחיקת-לכת, שאין טעם וצורך להוסיף עליה.

דיעומת זאת לא חזר בו קארטר מן ה"דיבור על "הזכויות החוקיות של הפלס"טינים" — וזהו העיקר. כאשר בתום סידרת פגישות דרמטיות שנערכו בראשית השבוע בין קארטר, ואנס ודיין נמסר כי נמצאה אולי נוסחה ש"תאפשר את כינוס ועידת ל'נבזה לא היה ברור אם היה זה עוד תכסיס הסעיעה של דיין או כניעה משמעותית ללחץ האמריקאי.